

УДК 330.34

Кожухова Т.В.*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародної економіки
Криворізького економічного інституту
Криворізького національного університету***СТРАТЕГІЇ ФІНАНСУВАННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ****STRATEGIES OF FUNDING SUSTAINABLE DEVELOPMENT****АНОТАЦІЯ**

У статті розглянуто концепції стратегічного підходу до фінансування сталого розвитку; досліджено категорії мобілізації фінансових ресурсів для фінансування сталого розвитку; визначено функції міжнародного та національного фінансування сталого розвитку, заходи для ефективного використання міжнародних та національних фінансових ресурсів у забезпеченні сталого розвитку.

Ключові слова: сталий розвиток, фінансові потреби, фінансування, фінансові ресурси, інвестиції.

АННОТАЦИЯ

В статье рассмотрены концепции стратегического подхода к финансированию устойчивого развития; исследованы категории мобилизации финансовых ресурсов для финансирования устойчивого развития; определены функции международного и национального финансирования устойчивого развития, мероприятия для эффективного использования международных и национальных финансовых ресурсов в обеспечении устойчивого развития.

Ключевые слова: устойчивое развитие, финансовые потребности, финансирование, финансовые ресурсы, инвестиции.

ANNOTATION

The article deals with concepts of the strategic approach to financing sustainable development; categories of mobilizing financial resources for financing sustainable development have been analyzed; functions of international and national financing of sustainable development have been defined, as well as measures for effective use of national and international financial resources for securing the sustainable development.

Keywords: sustainable development, financing needs, financing, financial resources, investments.

Постановка проблеми. За останні роки глобальні проблеми у сфері забезпечення сталого розвитку посилилися під впливом таких тенденцій, як зміна демографічних профілів, зміна економічної і соціальної динаміки, технологічні досягнення і тенденції до погіршення природного середовища.

У 2014 році Генеральна Асамблея схвалила підсумковий документ конференції Організації Об'єднаних Націй з питань сталого розвитку: для стимулювання сталого розвитку в загальносвітових масштабах міжнародному співтовариству необхідно докласти значних зусиль – розробити варіанти стратегії фінансування сталого розвитку, що сприятиме мобілізації та ефективному використанню ресурсів для досягнення в області сталого розвитку.

Потреби у фінансуванні сталого розвитку є дуже великими. Але нинішні моделі фінансування та інвестицій не зможуть забезпечити сталий розвиток. Очікувані прибутки від ін-

вестицій, пов'язаних зі сталим розвитком, часто бувають не такими привабливими, як інші можливості, особливо в короткостроковій перспективі. У той же час існує багато різноспрямованих вимог щодо державних ресурсів, і урядом не вдається мобілізувати належне державне фінансування для здійснення необхідних інвестицій, від яких утримуються інвестори, що прагнуть прибутку. Необхідно більш ретельне узгодження приватних стимулів з державними цілями і створення політичної основи, що стимулюватиме націлені на отримання прибутку інвестиції у цих галузях, одночасно з мобілізацією державних ресурсів для обов'язкової діяльності у сфері сталого розвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Концепція сталого розвитку та її принципи, проблеми входження концепції сталого розвитку у світову політику та науку завжди перебували в центрі уваги вчених-економістів. Значний внесок у вивчення окремих теоретичних аспектів процесів сталого розвитку і розробку практичних рекомендацій зробили такі вітчизняні та зарубіжні дослідники, як Є. Буравльов [1], В. Власюк [2], А. Єфремов, Н. Іскаков [3], Г. Кларк, С. Копасова [4], Л. Корнійчук, О. Осауленко, С. Рябкова [5], В. Савчук, В. Семиноженко, І. Сізова [6], А. Шакиров [7], Й. Шумпетер, А. Чешин [4]. Але, враховуючи постійні глобалізаційні зміни, необхідне подальше дослідження проблем забезпечення сталого розвитку, а саме стратегічних підходів до його фінансування.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження стратегічного підходу до фінансування сталого розвитку, розробленого Міжурядовим комітетом експертів з фінансування сталого розвитку, визначення функцій міжнародного та національного фінансування сталого розвитку, заходів для ефективного використання фінансових ресурсів у забезпеченні сталого розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Термін «сталий розвиток» походить від англійського терміну «sustainable development», що означає сталий, стабільний розвиток. Уперше цей термін з'явився в документах Організації Об'єднаних Націй в середині 80-х років ХХ ст. У багатьох країнах світу прийняті закони, зорієнтовані на сталий розвиток. Сталий розвиток –

процес змін, в якому експлуатація природних ресурсів, напрям інвестицій, орієнтація науково-технічного розвитку, розвитку особистості та інституційні зміни погоджені одне з одним і посилюють теперішній і майбутній потенціал для задоволення людських потреб і прагнень.

Дослідження економічної літератури свідчить про наявність дискусійного питання щодо цього поняття. Це пояснюється складністю самого поняття, що включає економічну, соціальну та екологічну складові. Сенс стратегії сталого розвитку зводиться до визначення передумов і умов тривалого і благополучного існування людства. За словами Н. Іскакова, «сталій розвиток – це не просто комплекс економічних, екологічних та соціальних умов, що забезпечують життєдіяльність суспільства. Це, швидше, комплекс ідей, що складають основу розуміння нового світоустрою та устрою суспільства» [3, с. 23]. Великого поширення набуло визначення сталого розвитку в доповіді Міжнародної комісії з навколишнього середовища і розвитку у 1987 році, під яким розуміється такий розвиток, що «задовольняє потреби сьогодення, але не ставить під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби» [8].

Зростання нерівності в доходах між країнами й усередині багатьох країн, моделі нестійкого споживання і виробництва привели до величезних економічних і соціальних втрат. Потреби фінансування зусиль з викорінення бідності та сталого розвитку залишаються значними. Вони включають і національні потреби у фінансуванні інвестицій на цілі сталого розвитку, таких як інфраструктура, розвиток сільських районів, адаптація до зміни клімату. Масштаби деяких світових потреб представлені у таблиці 1.

У той же час глобальні державні та приватні накопичення складають 22 трлн дол. США на рік. Досягнення сталого розвитку вимагає глобальних дій. Для забезпечення структурних зрушень у світовій економіці, досягнення рівноваги між суспільством і природою оптимальних темпів економічного зростання, вирішення демографічних проблем, проблем зайнятості, рівня

Таблиця 1

Масштаби світових фінансових потреб

Потреби	Величина
Витрати на глобальну систему соціального захисту в цілях викорінення крайньої бідності у всіх країнах	66 млрд дол. США на рік
Інвестиційні потреби у сфері інфраструктури (водопостачання, сільське господарство, телекомунікації й зв'язок, енергетика, транспорт, будівництво та лісове господарство)	5-7 трлн дол. США по всьому світу
Потреби в кредитах для малих і середніх підприємств	2,5 трлн дол. США у країнах, що розвиваються; 3,5 трлн дол. США по всьому світу

Джерело: розроблено автором за даними [9]

і якості життя, збереження стабільності соціальних та культурних систем, життєздатності екосистеми потрібні великомасштабні інвестиції.

Для цього необхідний злагоджений підхід, політичні заходи, за якими національні стратегії фінансування будуть невід'ємною частиною національних стратегій сталого розвитку. Хоча політичні заходи будуть розроблятися і здійснюватися на національному рівні, для досягнення сталого розвитку буде потрібна міжнародна підтримка і співпраця. Узгоджені зусилля, що залучають всіх суб'єктів і мобілізують всі ресурси комплексно, одночасно з максимальним збільшенням віддачі від них дозволять здійснювати інвестиції, необхідні для досягнення цілей сталого розвитку для всіх.

До основних категорій мобілізації фінансових ресурсів для фінансування сталого розвитку необхідно віднести: внутрішні державні і внутрішні приватні, міжнародні державні і міжнародні приватні, а також змішані (внутрішні та зовнішні (міжнародні)). Джерела фінансування сталого розвитку представлені на рисунку 1.

Міжурядовий комітет експертів з фінансування сталого розвитку визначив концепції стратегічного підходу щодо фінансування сталого розвитку (табл. 2).

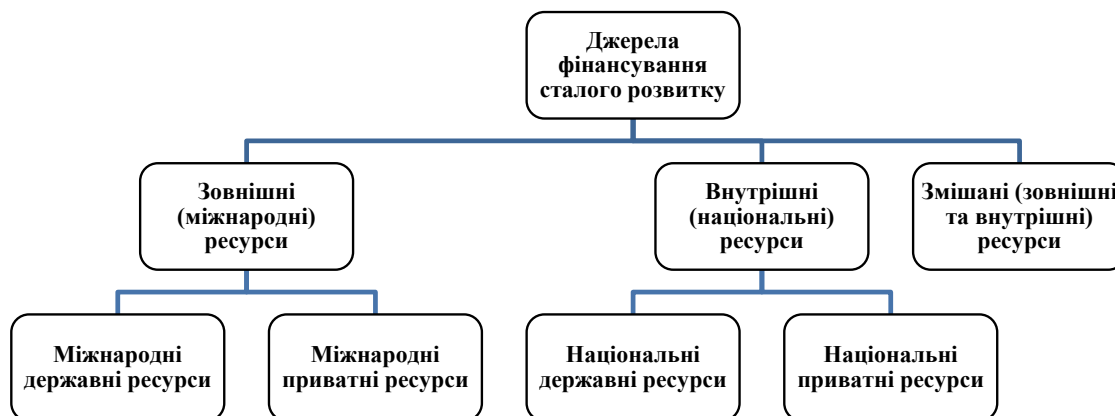

Рис. 1. Джерела фінансування сталого розвитку

Джерело: розроблено автором за даними [9]

Таблиця 2

Концепції стратегії фінансування сталого розвитку

Концепції	Зміст
1. Забезпечення відповідальності та керівництва країни у здійсненні національних стратегій сталого розвитку поряд із створенням сприятливих міжнародних умов	Кожна країна відповідає за свій власний розвиток. Стратегії сталого розвитку здійснюються на національному рівні. Однак національні зусилля повинні доповнюватися міжнародної державною підтримкою та сприятливою міжнародною обстановкою.
2. Прийняття ефективної урядової політики в якості стрижня стратегії фінансування сталого розвитку	Все фінансування здійснюється в контексті національного і міжнародного політичного клімату, в якому встановлюються правила, положення і стимули для всіх суб'єктів. Таким чином, ефективні інститути і політичні курси і блага управління відіграють головну роль у забезпеченні ефективного використання ресурсів і вивільнення додаткових коштів для цілей сталого розвитку.
3. Використання всіх потоків цілісним чином	Для задоволення потреб у фінансуванні сталого розвитку потрібна оптимізація вкладу всіх потоків, включаючи державні, приватні, внутрішні та міжнародні. Кожен вид фінансування має свої особливості і свої сильні сторони, виходячи з різних мандатів і стимулів. Вкрай важливо забезпечити максимальний синергізм зусиль, використати фактори взаємодоповнюваності і домагатися взаємодії усіх джерел фінансування.
4. Стиковка фінансових потоків з відповідними потребами і видами використання	Різні потреби сталого розвитку та проектні характеристики вимагають різних видів державного, приватного та змішаного фінансування. Хоча приватне фінансування буде дуже важливим, виключно приватне фінансування – це зовсім інша справа. Довгострокові інвестиції на цілі сталого розвитку повинні покриватися за рахунок довгострокових коштів.
5. Максимізація впливу міжнародних державних фінансів	Використання фінансових інструментів та їх пільговий характер повинні відповідати рівню розвитку кожної країни, конкретним умовам, можливостям, а також характеру проекту.
6. Всебічний облік критеріїв сталого розвитку в національних стратегіях фінансування	Фінансування повинно підтримувати економічні, соціальні та екологічні компоненти сталого розвитку. Це вимагає політичних заходів і стимулів для включення сталого розвитку в стратегії фінансування та підходи до їх реалізації. Критерії сталого розвитку повинні включатися в державні і приватні інвестиційні рішення, згідно з обставинами.
7. Використання синергізму в економічних, екологічних і соціальних компонентах сталого розвитку	Різні цілі сталого розвитку нерідко частково збігаються. Фінансування повинно плануватися так, щоб використовувати синергізм і підтримувати узгодженість політики в галузі сталого розвитку одночасно з урахуванням потенційних компромісів. Таким чином, інструменти фінансування можуть використовуватися для одночасного досягнення кількох політичних цілей. Це найкраще координувати в контексті національних стратегій сталого розвитку.
8. Прийняття багатостороннього, орієнтованого на людину і всеохоплюючого підходу для досягнення відчутних результатів на місцях	Консультації з усіма зацікавленими сторонами, включаючи громадянське суспільство і приватний сектор, дозволять урядам і директивним органам краще зрозуміти різні потреби людей при формулюванні і здійсненні політики в галузі сталого розвитку на всіх рівнях.
9. Забезпечення прозорості та підзвітності фінансування на національному, регіональному та міжнародному рівнях	Прозорість і підзвітність повинні лежати в основі всього фінансування для забезпечення легітимності і ефективності. Урядові постачальники допомоги і країни-партнери повинні прагнути до більш узгодженої та злагодженої взаємної підзвітності поряд з поліпшеним збором даних і посиленням моніторингом за умови забезпечення національної відповідальності. Треба більш уважно стежити за приватними фінансовими потоками і робити їх більш транспарентними.

Джерело: розроблено автором за даними [9]

Кожна категорія мобілізації фінансових ресурсів для фінансування сталого розвитку виконує свої функції за умови здійснення заходів щодо їх ефективного використання (табл. 3). У кожній категорії фінансування процес прийняття рішень децентралізований між окремими установами і суб'єктами. Рішення про фінансування у внутрішньому і міжнародному приватному секторах за своєю природою розосереджені між численними суб'єктами, та надання міжнародних державних ресурсів також є дуже фрагментованим, незважаючи на спроби координації. Взаємозалежні стратегії фінансу-

вання, засновані на принципі національної відповідальності, є, таким чином, вкрай необхідними для сприяння координації різних джерел фінансування.

Зважаючи на наскрізні компоненти стратегій фінансування, необхідно забезпечити скоординоване прийняття національних рішень. Урядам слід також ефективно обмінюватися інформацією про їх стратегічні рамки.

Висновки. У забезпеченні стійкого зростання міжнародне та національне фінансування відіграє вирішальну роль. Запропонований Міжурядовим комітетом експертів з фінансування

Таблиця 3

Категорії мобілізації фінансових ресурсів для фінансування сталого розвитку та заходи для їх ефективного використання

Ресурси	Функції	Заходи
Міжнародні фінансові ресурси		
державні	- викоринення бідності та розвиток; - фінансування надання регіональних та глобальних суспільних благ; - підтримка макроекономічної стабільності в контексті більш широкої глобальної сприятливої обстановки	- виконання існуючих зобов'язань; - використання усіх джерел та інструментів міжнародного державного фінансування; - ефективно і дієво використання міжнародних державних ресурсів
приватні	- спрямування коштів на цілі довгострокових інвестицій у сталий розвиток (прямі іноземні інвестиції, портфельні потоки та трансграничні банківські позики)	- управління нестійкістю ризиків, пов'язаних з короткостроковими потоками капіталу; - спрощення потоку грошових переказів і приватної допомоги в цілях розвитку
Національні фінансові ресурси		
державні	- зміцнення справедливості, в т. ч. за допомогою скорочення масштабів бідності; - надання суспільних товарів і послуг, яких ринки будуть уникати, і ухвалення політики з метою змінити стимули для приватних суб'єктів; - регулювання макроекономічної стабільності	- стимулювання податкової реформи, податкової дисципліни та поглиблення міжнародного співробітництва; - забезпечення благого фінансового керівництва та управління державними фінансами; - компенсація зовнішніх екологічних витрат і всебічний облік екологічної стійкості; - боротьба з несправедливістю та імператив соціального захисту; - ефективно управління державним боргом; - вивчення потенційного внеску національних банків розвитку
приватні	- спрямування коштів на цілі інвестицій у виробництво	- забезпечення доступу до фінансових послуг для домогосподарств і мікропідприємств; - стимулювання надання позик малим і середнім підприємствам; - розвиток фінансових ринків в інтересах довгострокових інвестицій
Змішані фінансові ресурси		
міжнародні та національні	- використання офіційних коштів поряд з приватним капіталом, ділячись ризиками та прибутком; - досягнення цілей в областях, що викликають занепокоєння у населення	- стратегічна оцінка використання змішаного фінансування та інноваційних партнерських зв'язків; - вивчення потенційного внеску установ з фінансування розвитку

Джерело: розроблено автором за даними [9]

сталого розвитку стратегічний підхід дозволить забезпечити сталий розвиток. Необхідно, щоб адекватне міжнародне фінансування було доступним, особливо для країн, що розвиваються і найменш розвинених країн. Використання внутрішніх джерел фінансування має бути по можливості максимальним, але, враховуючи розміри необхідних інвестицій, необхідно залучення міжнародних фінансових засобів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

- Буравльов Є.П. Сталий (низькоентропійний) розвиток: український вимір / Є.П. Буравльов. – Вісник НАН України. – 2010. – № 9. – С. 12-23.
- Власюк В.Є. Фінансові аспекти запровадження концепції сталого розвитку економіки / В.Є. Власюк. – Зовнішня торгівля: економіка, фінанси та право. – 2011. – № 6. – С. 107-111.
- Искаков Н. Устойчивое развитие: наука и практика / Н. Искаков. – М.: РАЕН, 2008. – 464 с.
- Копасова С.С. Концепция устойчивого развития: макро-, мезо- и микроуровни / С.С. Копасова, А.С. Чешин. – Экономика региона. – № 2. – 2009. – С. 248-253.
- Рябкова С.А. Возникновение и основные проблемы вхождения концепции устойчивого развития в мировую политику и науку / С.А. Рябкова. – Вестник Северного (Арктического) федерального университета. – Серия: Гуманитарные и социальные науки. – № 2. – 2010. – С. 47-50.
- Сизова И.Ю. Финансовое обеспечение потребностей расширенного воспроизводства в условиях перехода к устойчивому развитию экономики / И.Ю. Сизова. – Бизнес в законе. – Экономико-юридический журнал. – № 2. – 2012. – С. 155-157.
- Шакиров А.Д. О концепции устойчивого развития и ее принципах / А.Д. Шакиров. – Ученые записки Казанского университета. – Том 153, кн. 1. – 2011. – С. 217-224.
- World Commission on Environment and Development «Our Common Future» / Ed.G. Bruntland. – Oxford: Oxford Univ. Press, 1987. – 400 p.
- Доклад Межправительственного комитета экспертов по финансированию устойчивого развития [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.un.org/>.